

GRONDRECHTEN EN DE RECHTSSTAAT

Verslag van het bezoek aan België

Opmerkingen van de autoriteiten

over het verslag

20-21 April 2023

Europees Economisch
en Sociaal Comité

Verslag van het bezoek aan België

20-21 april 2023

Fundamental Rights and the Rule of Law

Verslag van het bezoek aan België 20-21 april 2023

Aan het bezoek aan België hebben zes leden deelgenomen. De delegatie heeft ontmoetingen gehad met verschillende vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld, in het bijzonder maatschappelijke organisaties, de sociale partners, de media en de juridische beroepen, alsmede met de Belgische autoriteiten. Dit verslag heeft als doel de standpunten van het maatschappelijk middenveld getrouw weer te geven en over te brengen.

1. Grondrechten van de sociale partners

De deelnemers zijn van mening dat de **sociale dialoog** in België goed wordt gerespecteerd. De sociale partners zijn vertegenwoordigd in arbeidsrechtbanken en worden door de autoriteiten op federaal of regionaal niveau geraadpleegd over alle wetgevingsinitiatieven op het gebied van arbeid. De sociale partners zijn lid van de Nationale Arbeidsraad (CNT-NAR) en de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CCE-CRB), federale organen die verantwoordelijk zijn voor de ondersteuning van de sociale dialoog en het sluiten van nationale collectieve overeenkomsten; op regionaal niveau bestaan andere structuren. De CNT-NAR en de CCE-CRB zijn ook de aanspreekpunten voor internationale arbeidsinstellingen en worden geraadpleegd over de cyclus van het Europees Semester. De deelnemers benadrukken dat collectieve overeenkomsten kunnen worden uitgebreid naar de hele particuliere sector en dat de dekking ervan bijna 100 % bedraagt.

In de context van recente sociaal-economische crises is de sociale partners verzocht om binnen een beperkte termijn een groot aantal adviezen uit te brengen. De deelnemers zijn daarom bezorgd dat de toegenomen werklast van invloed gaat zijn op de kwaliteit van hun werk. Daarnaast bekritiseren zij de regering voor het feit dat deze aan cherrypicking doet door niet alle overeenkomsten uit te voeren die de sociale partners tijdens het **overleg** hebben bereikt, waardoor de impact ervan wordt ondermijnd. De deelnemers zijn ook van mening dat bij het opstellen van wetteksten geen rekening wordt gehouden met hun standpunten. Bijgevolg weerspiegelen de wetten niet de realiteit van de werksectoren vanuit hun perspectief en moeten in een later stadium corrigerende maatregelen worden genomen.

De deelnemers spreken naar aanleiding van twee recente gevallen in de haven van Antwerpen en op het viaduct van Cheratte hun bezorgdheid uit over **beperkingen van het recht om te demonstreren**. Vertegenwoordigers van lokale vakbonden zijn door de rechtbank veroordeeld wegens “belemmering van het verkeer”, stakingspiketten en louter hun aanwezigheid bij demonstraties, op grond van “passief gedrag”. Volgens hen is de mogelijkheid voor civiele rechtbanken om eenzijdig dwangsommen op te

leggen voor het organiseren van stakingspiketten, waarbij demonstranten pas na de uitspraak het recht hebben om te worden gehoord, een zorgwekkende trend. Andere deelnemers wijzen op de negatieve gevolgen van stakingen voor andere sectoren en rechten, zoals voor kleine en middelgrote ondernemingen en de mobiliteit. De Belgische autoriteiten benadrukken dat het stakingsrecht wordt beschermd door internationale verdragen en nationale wetgeving.

Volgens de deelnemers was er in het verleden voor het **ontslag van vakbondsvertegenwoordigers** een rechterlijke uitspraak nodig. Deze trend is echter veranderd en bedrijven, met name multinationals, ontslaan personen zonder de juiste procedures te volgen en geven de voorkeur aan het betalen van een boete. De privacy en gegevens op de werkplek worden beschermd door collectieve overeenkomsten, maar de deelnemers noemen een recente rechtszaak tegen een bank die de e-mails van haar werknemers in de gaten hield; daarbij ging het met name om mensen die deel uitmaken van een vakbond. Loopbaanontwikkeling wordt moeilijker geacht voor vakbondsleden en er zijn geen regels voor gendergelijkheid in vakbondsvertegenwoordiging. De deelnemers vragen ook om gelijke vertegenwoordiging van de sociale partners in nationale mensenrechteninstellingen zoals Unia.

Vanuit het oogpunt van de deelnemers bestaat er meer consensus onder de sociale partners dan in de politiek over de noodzaak om mensen van buitenlandse afkomst op de arbeidsmarkt te integreren teneinde tegemoet te komen aan de **personeelsbehoeften** van werkgevers. Ze melden dat talenkennis en de erkenning van kwalificaties en vaardigheden, veeleer dan het land van herkomst, de belangrijkste belemmeringen zijn voor een grotere participatie van deze mensen op de arbeidsmarkt en in de samenleving. De deelnemers dringen aan op inspanningen op dit gebied, zoals cursussen, opleidingen en vereenvoudigde procedures.

De deelnemers melden ook dat de sociale partners onlangs hebben geprobeerd de collectieve overeenkomst van 2005 inzake **telewerken** te actualiseren, gezien de toename van digitaal werk als gevolg van de COVID-19-pandemie, en dat zij de onderhandelingen op Europees niveau volgen. Het effect van artificiële intelligentie en de re-integratie van langdurig zieken op de arbeidsmarkt worden genoemd als andere werkprioriteiten.

2. Vrijheid van vereniging en vrijheid van vergadering

De deelnemers zijn van mening dat België over het algemeen een hoog niveau van bescherming van de mensenrechten, vrijheid van vereniging en eerbiediging van de vrije burgersruimte kent. Ze wijzen op de fundamentele rol van maatschappelijke organisaties bij de opbouw van een democratische samenleving en op de wijze waarop de autoriteiten van oudsher civiele taken aan maatschappelijke organisaties hebben gedelegeerd, bijvoorbeeld op het gebied van gezondheidszorg en onderwijs. Er wordt echter gewezen op een aantal belangrijke punten van zorg in verband met beperkingen van de **vrijheid van vereniging**. De deelnemers melden gevallen van buitensporig gebruik van geweld door de politie bij openbare demonstraties, geweld tegen gedetineerden en beperkingen bij het filmen van politieacties. In dit verband herinneren zij eraan dat België het Facultatief Protocol van de VN bij het Verdrag tegen foltering (OPCAT) nog niet heeft geratificeerd. De Belgische autoriteiten reageren dat beperkingen steeds op een wettelijke manier plaatsvinden en dat de politie demonstraties alleen in goede banen leidt op basis van door de lokale autoriteiten gevoerde onderhandelingen.

Volgens de deelnemers zou een wetsontwerp dat op tafel ligt een preventief verbod op het **recht om te demonstreren** inhouden, waarbij rechters de bevoegdheid krijgen om sancties op te leggen aan demonstranten. Ze wijzen erop dat in zaken in verband met sociale conflicten alle partijen het recht hebben om te worden gehoord, zodat er niet enkel sprake is van eenzijdige verzoekschriften van werkgevers. De deelnemers beschrijven hoe bepaalde gemeenten vde vrijheid van vereniging verder hebben beperkt op wijzen die niet stroken met het internationaal recht: van het wijzigen van lokale verordeningen om van organisatoren van protesten te eisen dat zij toestemming verkrijgen in plaats van een kennisgeving indienen, tot het opzetten van lokale “neutrale zones” waar niet mag worden gedemonstreerd.

Volgens de deelnemers is er, als gevolg van hun instrumentalisering en recente regelgeving, **een grote verschuiving ten opzichte van de van oudsher aan maatschappelijke organisaties toebedeelde rol**. De deelnemers geven aan dat het publiek steeds vaker vraagtekens plaatst bij de toegevoegde waarde van adviesraden en -commissies, wat zou kunnen leiden tot hun reorganisatie, een afname van hun aantal, en als gevolg daarvan een krimpende invloed en een kleinere algehele deelname van het maatschappelijk middenveld aan de beleidsvorming. Naar aanleiding van een wet uit 2019 die non-profitorganisaties de mogelijkheid biedt om winstgevendende activiteiten uit te oefenen, leeft er bij de deelnemers enige bezorgdheid dat maatschappelijke organisaties zouden worden aangemoedigd om zichzelf te financieren en winst na te streven, waardoor ze hun oorspronkelijke doelen (zoals belangenbehartiging of steun aan individuele personen) uit het oog zouden verliezen. Ook vrezen zij dat de gelijkstelling van non-profitorganisaties met commerciële bedrijven de concurrentie om financiering gaat verscherpen, wat op zijn beurt kan leiden tot een soort zelfcensuur voor maatschappelijke organisaties die hun kansen op succes bij openbare aanbestedingen willen maximaliseren. Volgens hen verhogen goedbedoelde maatregelen, bijvoorbeeld op het gebied van gegevensbescherming en fraude, de bureaucratische vereisten voor alle maatschappelijke organisaties, wat in het veld een negatief effect heeft, vooral op pas opgerichte, kleine en door vrijwilligers geleide maatschappelijke organisaties, die meer administratieve rompslomp niet aankunnen. Daarnaast zijn de deelnemers van mening dat zulks ook door de autoriteiten is misbruikt om “ongewenste” maatschappelijke organisaties aan te pakken.

De deelnemers geven voorbeelden van problematische gevallen in verband met **de toegang tot financiering** voor maatschappelijke organisaties in Vlaanderen: een nieuw decreet zou mogelijk een einde kunnen maken aan de overheidsfinanciering voor maatschappelijke organisaties die werken met mensen van buitenlandse afkomst, met name sociaal-culturele organisaties. Veel organisaties in deze situatie staan onder druk en overwegen hun naam te wijzigen om overheidsfinanciering te kunnen blijven aanvragen. De deelnemers noemen het geval van een maatschappelijke organisatie die zich richt op minderheidsgroepen en die zich onder druk gezet voelt om kritische uitlatingen te vermijden omdat er anders mogelijk in het budget wordt gesneden. De deelnemers zijn ook bezorgd over de instrumentalisering van financiering voor maatschappelijke organisaties door de politiek. Er werd op gewezen dat burgers veel minder bijdragen aan organisaties via lidmaatschap of donaties. Als gevolg daarvan zijn maatschappelijke organisaties afhankelijker geworden van financiële overheidssteun, waardoor de staat volgens de deelnemers meer macht krijgt om het bestaan van maatschappelijke organisaties te controleren. Ook bepaalde verschillen in het belastingstelsel dat van toepassing is op maatschappelijke organisaties worden als discriminerend beschouwd, bijvoorbeeld met betrekking tot de criteria om in aanmerking te komen voor belastingvrijstelling op giften. De deelnemers wijzen erop dat economische steun vaak projectgebaseerd en kortlopend is, waardoor het voor maatschappelijke organisaties moeilijk is om plannen te maken voor de toekomst.

3. Vrijheid van meningsuiting en mediavrijheid

Hoewel de deelnemers België als een zeer positief voorbeeld voor de vrijheid van meningsuiting beschouwen, zijn zij bezorgd over de toekomstige **economische vooruitzichten voor de mediasector**. Gezien de structurele veranderingen in de afgelopen jaren, waaronder de sterke afname van gedrukte media, wordt het bijna onmogelijk geacht om in de nabije toekomst een winstgevend bedrijfsmodel te handhaven. Lezers en reclame blijven de belangrijkste inkomstenbronnen voor de media, en overheidsfinanciering vertegenwoordigt slechts 5 % van de middelen. Een deelnemer voorspelt echter dat de sector – bij uitblijven van vooruitgang – binnen afzienbare tijd voornamelijk door de staat zal moeten worden gesubsidieerd. De deelnemers verklaren dat de overheid publieke omroepen meer geld hebben gegeven om nepnieuws te bestrijden. Er wordt echter kritiek geuit op het feit dat de groeiende rol van de publieke omroepen de markt voor dagbladen vernietigt, het pluralisme en de diversiteit aantast en de persvrijheid ondermijnt. De deelnemers vrezen ook dat de personeelsinkrimping in de mediasector zal leiden tot een dramatische verarming van de kwaliteit van de informatie, omdat kleinere teams een toenemend volume aan nieuws en content zullen moeten factchecken. De Belgische autoriteiten verklaren dat zij zijn begonnen met het nemen van maatregelen om nepnieuws te bestrijden en de mediasector financieel te ondersteunen.

De deelnemers melden dat er zich nieuwe ontwikkelingen voordoen met betrekking tot de **toegang tot informatie**, zowel op federaal als op Vlaams niveau. Er zijn twee wetten die de toegang tot informatie op federaal niveau regelen, waarvan er één momenteel gewijzigd wordt. Ondanks een aantal positieve elementen, zoals de proactieve communicatie van de regering, een verbetering van de bestaande uitzonderingen op de toegang tot informatie en de uitbreiding van het toepassingsgebied van de wet tot andere administratieve instanties, worden ook andere aspecten aan de orde gesteld. De deelnemers leggen uit dat de tekst nog twee uitzonderingen toestaat, namelijk de mogelijkheid tot het afschermen van informatie over procedures waarbij de regering is betrokken, en van interne communicatie tussen overheden, uitzonderingen die op Vlaams niveau al zijn ingevoerd.

Wat de **omstandigheden van journalisten** betreft, zijn de deelnemers van mening dat strategische rechtszaken tegen publieke participatie (SLAPP-zaken), online-intimidatie en fysiek geweld tijdens demonstraties nog steeds zorgwekkend zijn en toenemen. Ze geven aan dat het aantal haatzaaiende uitlatingen aanzienlijk is toegenomen, met name tegen vrouwelijke professionals, en dat journalisten soms geen commentaar geven op bepaalde onderwerpen op sociale media om intimidatie te voorkomen. In dit verband zijn de deelnemers ingenomen met de invoering van de digitaledienstenverordening en waarderen zij dat smaad en laster niet langer met gevangenisstraffen worden bestraft. Ze zijn ook ingenomen met de toezegging van de regering om de straffen voor geweldpleging te verhogen, en over haar steun voor het EU-initiatief betreffende SLAPP's, maar vrezen dat het voorstel tijdens de onderhandelingen mogelijk zal worden afgezwakt. De Belgische autoriteiten verklaren dat er een nieuw strafwetboek wordt opgesteld waarin de bescherming van journalisten wordt uitgebreid en gevangenisstraffen voor laster worden afgeschaft. De autoriteiten steunen een snelle omzetting van de digitaledienstenverordening en voegen eraan toe dat zij de nationale wetgeving inzake SLAPP's zullen wijzigen op basis van de resultaten van de EU-richtlijn. De deelnemers vragen ook om oplossingen om de situatie van freelancejournalisten (ongeveer 25 % van de hele sector) te verbeteren, betreuren het dat deze categorie niet onder collectieve arbeidsovereenkomsten valt zoals werknemers in loondienst, en leggen uit dat de omstandigheden van deze journalisten zijn verslechterd als gevolg van veranderingen

in het belastingsysteem en de recente crises op het gebied van gezondheid en kosten van levensonderhoud.

Met betrekking tot de bescherming van de **persvrijheid** benadrukken de deelnemers de noodzaak om een onderscheid te blijven maken tussen echte journalistiek (die wordt beheerst door ethische codes), nepnieuws en reclame die als journalistiek wordt verhuuld, en pleiten zij voor zelfregulering via persraden, in plaats van nationale en Europese regelgeving. Om die reden worden ook bedenkingen geuit over het initiatief voor een Europese verordening mediavrijheid, omdat de deelnemers vrezen dat een nieuwe, door de overheid opgerichte regelgevende instantie zich zou bemoeien met journalistieke inhoud en zo de persvrijheid zou ondermijnen.

4. Het recht op non-discriminatie

Het Belgische wetgevingskader betreffende **antidiscriminatie** wordt beschouwd als goed en ruimer dan de regels op EU-niveau. Volgens de deelnemers is de gebrekkige uitvoering van deze wetgeving het probleem, en zij stellen daarom voor om toe te zien op de toepassing van antidiscriminatiwetgeving. Wat de deelname aan het besluitvormingsproces betreft, zijn de deelnemers van mening dat raadplegingen over antidiscriminatiekwesties plaatsvinden wanneer de beslissingen al genomen zijn, dat er geen follow-up voorzien is en dat er niet echt geluisterd wordt naar de mening van de maatschappelijke organisaties. Het financieringssysteem voor maatschappelijke organisaties wordt als zeer zwak beschouwd, aangezien fondsen gemakkelijk kunnen worden ingetrokken. De deelnemers betreuren dat maatschappelijke organisaties met elkaar moeten concurreren om financiering, waardoor de mogelijkheid van onderlinge samenwerking wordt belemmerd.

Het **institutionele systeem van België** met meerdere politieke entiteiten wordt als een belangrijke bron van problemen aangewezen door de deelnemers, die kritiek uiten op de “compartimentering” van kwesties en het gebrek aan uitwisselingen tussen de verschillende bestuursniveaus. Zij roepen op tot een betere stroomlijning van antidiscriminatiekwesties in alle overheidsafdelingen, meer diversiteit in overheidsdiensten en sancties voor het niet naleven van diversiteitscriteria. De deelnemers leggen uit dat het grote aantal instanties die zich bezighouden met antidiscriminatie op verschillende territoriale niveaus het voor burgers moeilijk maakt om te begrijpen aan welke instelling ze hun klachten moeten richten, met name in gevallen van intersectionele discriminatie. De Belgische autoriteiten bevestigen hun inzet om de coördinatie tussen de verschillende antidiscriminatie-entiteiten te verbeteren.

De deelnemers leggen uit dat er wetgeving voor **gendergelijkheid** bestaat en dat het toepassingsgebied van deze wetgeving meerdere malen is uitgebreid tot onder meer genderidentiteit en seksistisch gedrag in openbare ruimten, ook online. Er wordt gemeld dat een wetsontwerp ter bescherming van personen die een andere persoon tegen discriminatie verdedigen, bijvoorbeeld door het indienen van een klacht, in behandeling is. Modernisering van de criteria om rekening te houden met nieuwe en meervoudige vormen van discriminatie wordt van cruciaal belang geacht.

Haatzaaiende uitlatingen tegen **LHBTIQ**-personen worden vervolgd, met verzwaarde straffen voor discriminatie op basis van seksuele gerichtheid of genderidentiteit. De deelnemers melden dat er een wet is waarin het recht op individuele zelfbeschikking wordt erkend, maar dat er geen bepalingen zijn om administratieve formulieren te “ontgenderen”. Ze vragen om een verbod op niet-consensuele operaties bij interseksuele personen, met inbegrip van kinderen.

De deelnemers vinden dat België de rechten van **asielzoekers en vluchtelingen** nog steeds niet respecteert, ondanks het feit dat het meermaals is veroordeeld vanwege de opvang. Volgens hen leidt de wet van 2015 tot intrekking van het Belgische staatsburgerschap tot stigmatisering van mensen van bepaalde nationaliteiten. De deelnemers wijzen op discriminatie bij de toegang tot arbeidskansen voor mensen van buitenlandse herkomst en op dubbele maatstaven bij de behandeling van Oekraïense vluchtelingen enerzijds en asielzoekers uit andere landen anderzijds. Er worden ook problemen in de gezondheidssector genoemd die gevolgen hebben voor buitenlanders, zoals de toegang tot zorg voor mensen zonder papieren en de moeilijkheid om taalkundige bijstand te verkrijgen. De Belgische autoriteiten leggen uit dat het migratiebeleid een gedeelde bevoegdheid is, waarbij de federale overheid verblijfsvergunningen beheert, de gewesten verantwoordelijk zijn voor de afgifte van werkvergunningen en de gemeenten verantwoordelijk zijn voor onderwijs en opleidingen; er worden inspanningen geleverd om de banden tussen de verschillende administratieve entiteiten te verbeteren.

Er is vooruitgang geboekt met de integratie van **Roma**-leerlingen op scholen, maar de COVID-19-pandemie heeft de positieve ontwikkeling tot staan gebracht. De deelnemers melden dat er nog steeds belemmeringen bestaan voor de integratie van de Roma, met name wat hun arbeidsparticipatie betreft. Via projecten kunnen volwassen Roma naar het volwassenenonderwijs worden toegeleid of worden geholpen bij hun toegang tot een beroepsopleiding of stage, maar het is vaak moeilijk om werkgevers ervan te overtuigen Roma-kandidaten aan te nemen.

Wat **racisme** betreft, bestaan er regionale actieplannen, maar het ontbreekt het land aan een alomvattend interfederaal plan. De deelnemers hebben het idee dat het racismeprobleem in de samenleving verschillende urgentieniveaus krijgt toebedeeld, terwijl sommige politieke krachten dit onderwerp in zijn geheel uit de weg gaan. Ze voegen eraan toe dat politiegeweld en islamofobie zeer gevoelige onderwerpen zijn.

De deelnemers waarderen de recente invoering van het eerste interfederale plan voor **personen met een handicap**, maar geven aan dat het moeilijk is om toegankelijke en geschikte banen voor deze mensen te vinden, en stellen dat de quota voor hun aanwerving zelden worden gehaald en dat er geen sancties zijn. Volgens de deelnemers is er ook sprake van **leeftijdscriminatie**, maar vaak onzichtbaar. Zij pleiten voor meer steun van de EU voor het ontwikkelen van bewustwordingscampagnes over leeftijdscriminatie, zowel op nationaal als op EU-niveau. De deelnemers zijn bezorgd dat mensen ouder dan 65 jaar geen toegang hebben tot een integratievergoeding voor hulpmiddelen. Volgens hen negeert de regering deze kwestie, ook al heeft het Grondwettelijk Hof dit in 2022 als een vorm van discriminatie bestempeld.

5. De rechtsstaat

De deelnemers vinden dat het **beginsel van vertrouwelijkheid** tussen advocaten en hun cliënt niet volledig wordt gerespecteerd. In de klokkenluiderswet van 2022 is vastgesteld dat niet alle in het kader van juridisch advies uitgewisselde informatie onder het beroepsgeheim valt, waardoor deze informatie mag worden gemeld. De deelnemers waarschuwen dat advocaten steeds vaker worden onderworpen aan verhoren en huiszoekingen vanwege het vermoeden dat zij betrokken zijn bij de activiteiten van hun cliënten. De identificatie van advocaten met hun cliënten verstoort de voorbereiding van zaken en schaadt hun reputatie, aldus de deelnemers. Daarom verwelkomen zij het ontwerp van een rechtsinstrument van de Raad van Europa om de rol van de advocaat te beschermen tegen buitensporige overheidsinmenging en tegen bedreigingen en intimidatie door individuen. Met betrekking tot de EU-richtlijnen inzake de bestrijding van het witwassen van geld en inzake samenwerking tussen nationale belastingdiensten zijn de deelnemers bezorgd dat advocaten grensoverschrijdend fiscaal advies en “verdachte transacties” met betrekking tot hun cliënten zullen moeten melden aan de autoriteiten. Deze bepalingen achten zij in strijd met het beroepsgeheim en de onafhankelijkheid van advocaten. Bovendien zeggen de deelnemers een voorkeur te hebben voor interne zelfregulering als een manier om advocaten te beschermen tegen externe druk, liever dan dat er via de antiwitwasautoriteit (AMLA) een regulingslaag op EU-niveau tot stand wordt gebracht.

De deelnemers benadrukken de **slechte staat van dienst van België wat betreft veroordelingen** door nationale rechtbanken en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) in verband met de erbarmelijke omstandigheden in gevangenissen en de behandeling van bepaalde kwetsbare groepen. Het aantal gedetineerden heeft de maximale capaciteit van de gevangenissen overschreden. De deelnemers wijzen erop dat maatregelen in dit verband wel zijn aangekondigd maar niet zijn uitgevoerd, en dat een recente wetwijziging extra gevolgen zal hebben voor de overbevolking, om welke reden het gevangenispersoneel om uitstel ervan heeft verzocht. De deelnemers wijzen erop dat mensen met een verstandelijke beperking die strafbare feiten hebben gepleegd nog steeds naar de gevangenis worden gestuurd zonder dat er speciale voorzieningen worden getroffen voor hun behoeften, ondanks talloze uitspraken tegen deze praktijk. Daarnaast hebben de deelnemers kritiek op de recente reactie van de regering op uitspraken waarin België wordt veroordeeld wegens de opvang van asielzoekers: de autoriteiten hebben geweigerd de vonnissen uit te voeren en de opgelegde sancties te betalen. De Belgische autoriteiten geven aan dat de overbevolking van gevangenissen raakvlakken heeft met de migratieproblematiek, aangezien ongeveer de helft van de gedetineerden buitenlander is en het procedure om illegale migranten naar hun land van herkomst terug te sturen soms moeilijk en langdurig is.

Wat de **toegang tot de rechter** betreft, benadrukken de deelnemers dat het justitiële apparaat niet over voldoende financiële, technologische en personele middelen beschikt, wat leidt tot aanzienlijke vertragingen in de rechtsgang. Door slechte arbeidsomstandigheden, een hoge werkdruk en een lage status is het niet langer aantrekkelijk om rechter te worden. De deelnemers verklaren dat de Vlaamse regering heeft geprobeerd om het recht op beroep bij de rechtbank in te perken, maar dat het Grondwettelijk Hof de voorgestelde bepalingen heeft verworpen. Bovendien wordt de legitimiteit van de rechterlijke macht herhaaldelijk aangevallen door de uitvoerende macht. De deelnemers betreuren dat de autoriteiten het beproefde mechanisme voor de rechtsbescherming van kansarme mensen in twijfel trekken. Het wettelijke kader voor milieubescherming wordt genoemd als een voorbeeld van inadequate toepassing van de wet: regelmatig worden uitzonderingen op de regelgeving ingeroepen en toegestaan, waardoor in de praktijk geen bescherming kan worden gegarandeerd. Er wordt gemeld dat

onderzoeken vaak veel tijd in beslag nemen en dat er weinig informatie wordt verstrekt aan het publiek, terwijl schadelijke praktijken voortduren. De Belgische autoriteiten noemen enkele recente maatregelen die zijn genomen om de situatie van vertragingen bij justitie te verbeteren, waaronder een lopend project voor volledige digitalisering, meer personele middelen en een groter budget.

De deelnemers zijn van mening dat de belangrijke rol van de media als waakhond in verband met **corruptie** het afgelopen jaar naar voren is gekomen doordat gevallen van misbruik door politici en bedrijven aan het licht zijn gebracht. Omdat lokale overheden een zekere mate van bevoegdheid hebben gekregen om over vergunningen te beslissen, bestaan er praktijken van favoritisme en belangenverstrengeling. Wetten voor meer transparantie in verband met cryptovaluta en voor de bescherming van klokkenluiders worden gesteund, evenals het initiatief om een transparantieregister voor lobbyactiviteiten op nationaal niveau in te voeren. De deelnemers melden echter ook een algemeen gebrek aan inspanningen en middelen om corruptiezaken te onderzoeken en af te handelen, en roepen op tot een meer geharmoniseerde aanpak van de anticorruptiewetgeving in het hele land.

**Opmerkingen van de autoriteiten over het
verslag van het bezoek aan België, 20-21 april
2023**

Betreft: Opmerkingen van de Belgische regering over het ontwerpverslag van de groep Grondrechten en de rechtsstaat van het Europees Economisch en Sociaal Comité inzake haar bezoek aan België op 20 en 21 april 2023

De Belgische regering bedankt de groep Grondrechten en de rechtsstaat voor haar bezoek aan België op 20 en 21 april 2023. Zij heeft met belangstelling kennis genomen van de zorgen van het maatschappelijk middenveld en begrijpt dat een dergelijke beoordeling waardevol is, ook al is zij het niet eens met een aantal beweringen uit het verslag. België wil dan ook de volgende kanttekeningen maken bij het ontwerpverslag:

1. Grondrechten van de sociale partners

Met betrekking tot de zorgen in verband met het recht om te demonstreren wijst de regering erop dat de vrijheden van meningsuiting, vergadering en vereniging fundamentele vrijheden zijn die door de Belgische grondwet worden beschermd. Ook het stakingsrecht wordt erkend door het Hof van Cassatie en door verschillende bindende internationale instrumenten. Overeenkomstig de artikelen 10, lid 2, en 11, lid 2, van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens is het stakings- of betogingsrecht geen absoluut recht en zijn beperkingen mogelijk als aan bepaalde strikte criteria wordt voldaan. De veroordelingen in de zaken Haven van Antwerpen en Pont de Cheratte (op grond van artikel 406 van het Strafwetboek) vallen onder het toepassingsgebied van deze toegestane beperkingen.

Via een spoedprocedure voor de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg is het mogelijk een snelle beslissing te verkrijgen die inbreuk op de rechten (van de werkgever, andere werknemers, derden, enz.) zal voorkomen. Een spoedprocedure op basis van een eenzijdig verzoek mag enkel in gevallen van absolute noodzaak worden gebruikt. In een contradictoire context zou het niet mogelijk zijn om binnen dezelfde termijn een beslissing te verkrijgen. Tegen het bevel kan beroep worden ingesteld door de verzoekende of interveniërende partijen. Een derde partij die als gevolg van het bevel schade heeft geleden, kan een derdenverzet instellen, zodat de rechter ook een tegenstrijdig standpunt te horen krijgt. Op dat moment kunnen de partijen incidentele vorderingen en verweer of vorderingen naar gemeen recht instellen.

Wat het ontslag van de vakbondsafgevaardigden aangaat, wenst de Belgische regering te verduidelijken dat overeenkomstig de wet van 19 maart 1991 personeelsafgevaardigden en kandidaat-personeelsafgevaardigden slechts kunnen worden ontslagen om een dringende reden die vooraf door het arbeidsgerecht aangenomen werd, of om economische of technische redenen die vooraf door het bevoegd paritair orgaan of bij het ontbreken daarvan door het arbeidsgerecht werden erkend. In geval van onwettig ontslag door de werkgever moet de werknemer in zijn functie binnen het bedrijf worden hersteld of kan hij aanspraak maken op een speciale beschermingsvergoeding. Een werkgever die nalaat een ontslagen werknemer die daarom heeft verzocht in zijn functie te herstellen, moet deze werknemer, onverminderd het

recht op een hogere vergoeding krachtens de individuele of collectieve arbeidsovereenkomst of de gebruiken en onverminderd het recht op andere schadevergoedingen wegens materiële of morele schade, een vergoeding betalen die afhankelijk van de duur van het mandaat en het aantal dienstjaren van de werknemer kan oplopen tot acht jaar loon.

Daarnaast worden vakbondsactiviteiten ook beschermd door de Wet ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie van 10 mei 2007. Deze wet beschermt tegen directe en indirecte discriminatie, opdracht tot discrimineren en intimidatie van vakbondsleden.

2. Vrijheid van vereniging en vrijheid van vergadering

Met betrekking tot het Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing, zal er binnenkort een wetsontwerp bij het parlement worden ingediend om een preventief mechanisme in te stellen in het kader waarvan federale plaatsen van vrijheidsberoving kunnen worden bezocht.

Met betrekking tot het nog door het parlement aan te nemen wetsontwerp dat een gerechtelijk verbod op het recht om te betogen zou opleggen, wil de regering benadrukken dat dit verbod geen preventieve maatregel is, maar enkel door een rechter kan worden opgelegd als bijkomende straf tijdens een contradictoire procedure. Het wetsontwerp biedt de rechter de mogelijkheid om, wanneer er sprake is van een veroordeling voor bepaalde ernstige overtredingen begaan tijdens een protestbijeenkomst, een bijkomende straf op te leggen, met name een verbod (beperkt tot drie jaar) op toekomstige deelname aan protestbijeenkomsten. Er zijn verschillende voorwaarden en garanties verbonden aan het opleggen van een dergelijk verbod, zoals het feit dat er niet mag worden geraakt aan het stakingsrecht en dat een staking nooit kan worden beschouwd als een protestbijeenkomst.

Enerzijds past de herziening van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen van 2019 in het bredere kader van de herziening van het begrip onderneming, anderzijds was het de bedoeling om de professionalisering van de sector (die met de hervorming van 2002 was ingezet) voort te zetten, maar ook om de nadruk te leggen op de specifieke aard van deze juridische entiteiten, op grond waarvan zij weliswaar economische activiteiten mogen verrichten – waarmee dus een einde wordt gemaakt aan de onzekerheid in de rechtsleer en de jurisprudentie –, maar die ook inhoudt dat zij de inkomsten uit hun activiteiten niet aan hun leden mogen uitkeren en hun doelen moeten blijven nastreven zonder winstoogmerk. Als wetgever moeten we streven naar een evenwicht tussen alle belanghebbenden, en daarom zijn de formaliteiten voor kleine verenigingen zonder winstoogmerk minder belastend dan die voor grote verenigingen zonder winstoogmerk (bv. ziekenhuizen) en vennootschappen. Hoewel beide categorieën onder dezelfde wet vallen, zijn de bepalingen opgesplitst naar type en rechtsvorm van de entiteiten in kwestie, in overeenstemming met hun specifieke kenmerken. Tot slot is de professionalisering van de sector ook bedoeld om het vertrouwen van het publiek in de non-profitsector te vergroten.

3. Vrijheid van meningsuiting en mediavrijheid

Wat de persvrijheid betreft, willen de Belgische autoriteiten benadrukken dat de onderhandelingen over de wet inzake mediavrijheid nog aan de gang zijn en dat er geen sprake is van een sterke “waakhond” voor de media.

Wat de toegang tot informatie betreft, wordt gemeld dat de nieuwe tekst (die de toegang tot informatie op federaal niveau regelt) nog twee uitzonderingen toestaat, namelijk de mogelijkheid tot het afschermen van informatie over procedures waarbij de regering is betrokken, en van interne communicatie tussen overheden,

uitzonderingen die op Vlaams niveau al zijn ingevoerd. We willen erop wijzen dat de uitzonderingsgrond betreffende de interne communicatie inmiddels de grondwettelijke toetsing van het Grondwettelijk Hof heeft doorstaan.

4. Het recht op non-discriminatie

Verscheidene Belgische overheidsinstanties hebben de afgelopen jaren procedures opgestart met het oog op een onafhankelijke evaluatie van de doeltreffendheid van hun antidiscriminatiewetgeving, en hebben op grond daarvan een aantal hervormingen op gang gebracht. Op federaal niveau is de hervorming er in het bijzonder op gericht om de interactie tussen de beschermde criteria te verduidelijken, door de begrippen meervoudige discriminatie, discriminatie door associatie en discriminatie op basis van een door de dader toegeschreven criterium uitdrukkelijk in de wet op te nemen. De straffen zijn ook doeltreffender en afschrikwekkender gemaakt. Daarnaast is in juni 2023 nieuwe wetgeving van kracht geworden om mensen die discriminatie melden, als getuige optreden of steun verlenen aan slachtoffers van discriminatie beter te beschermen tegen represailles.

België steunt maatschappelijke organisaties in de strijd tegen discriminatie, enerzijds door de ontwikkeling van een wettelijk kader voor structurele financiering van maatschappelijke organisaties, in het bijzonder verenigingen die racisme en discriminatie op basis van geslacht bestrijden en verenigingen die de rechten van lhbtq+-personen verdedigen, en anderzijds via regelmatige oproepen tot het indienen van projecten en eenmalige financiering op de verschillende bevoegdheidsniveaus.

Wat betreft de zorgen in verband met Wet 2015/07/20 tot versterking van de strijd tegen het terrorisme, op grond waarvan iemand de Belgische nationaliteit kan worden ontnomen, wil de regering vermelden dat de voorwaarden voor het ontnemen van de Belgische nationaliteit voor iedereen dezelfde zijn, ongeacht de oorspronkelijke nationaliteit van de betrokkene. De wetgeving is niet gericht op personen met een specifieke buitenlandse nationaliteit en is dus niet discriminerend.

Het verslag vermeldt ook dat er met twee maten wordt gemeten waar het gaat om de behandeling van Oekraïense vluchtelingen en van asielzoekers uit andere landen. De Belgische autoriteiten verwijzen in dit verband naar de verschillende mechanismen die op Europees niveau zijn ingevoerd voor asielzoekers en mensen die tijdelijk ontheemd zijn.

Er zijn verschillende actieplannen goedgekeurd om de antidiscriminatiemaatregelen op alle niveaus en alle bevoegdheidsdomeinen te stroomlijnen, in het bijzonder met betrekking tot discriminatie op grond van gender of handicap en de rechten van Roma en lhbtq+-personen. Wat racisme betreft zijn er niet alleen de regionale actieplannen maar werken de federale regering en de deelregeringen ook verder aan de goedkeuring van een overkoepelend nationaal actieplan ter bestrijding van racisme, in samenwerking met alle belanghebbenden.

Wat de opmerkingen over leeftijdsdiscriminatie betreft, zal tegen het einde van het jaar een project voor de verzameling van gegevens over leeftijdsdiscriminatie worden opgestart, zodat meer inzicht wordt verkregen in dit fenomeen en gepaste antwoorden kunnen worden geformuleerd.

5. De rechtsstaat

Het verslag beschrijft verschillende elementen die verband houden met de tenuitvoerlegging van twee uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens waarop momenteel wordt toegezien door het Comité van Ministers van de Raad van Europa (de groep van zaken Vasilescu betreffende detentieomstandigheden, en de groep van zaken W.D. betreffende internering, beide beschikbaar op de

website <https://hudoc.exec.coe.int>). In deze twee actieplannen worden de maatregelen beschreven die de Belgische regering heeft genomen of wil nemen om deze problemen aan te pakken, waaronder het verbeteren van de detentieomstandigheden door gebouwen te renoveren of nieuwe centra te bouwen (onder meer de bouw van nieuwe forensische psychiatrische centra om meer geïnterneerden te kunnen opvangen in een gespecialiseerde medische omgeving) en door het aanwerven van personeel:

- Ondersteunend personeel van detentiecentra (naast penitentiaire bewakingsassistenten) dat zal werken in de nieuwe gevangenissen en “huizen van detentie” (maisons de détention) om gedetineerden beter te ondersteunen tijdens hun hechtenis, zodat de schadelijke gevolgen van hun opsluiting worden beperkt en hun reïntegratie in de maatschappij actief wordt ondersteund;
- Medisch personeel om de zorg aan gedetineerden en geïnterneerden te verbeteren;
- Personeel om de multidisciplinaire zorgteams voor gedetineerden en geïnterneerden met psychische problemen in de psychiatrische afdelingen van gevangenissen te versterken. Proefprojecten met de federale overheidsdienst Volksgezondheid in tien gevangenissen - gelanceerd als onderdeel van de algemene hervorming van de gezondheidszorg in gevangenissen - omvatten de aanwerving van eerstelijns psychologen en maatschappelijk werkers. Daarnaast zijn er ook plannen voor een intercultureel bemiddelingsproject.

De verbetering van de werking van het gerechtelijk apparaat en de duur van gerechtelijke procedures komen aan de orde in de actieplannen die zijn opgesteld in het kader van de tenuitvoerlegging van twee uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens waarop momenteel wordt toegezien door het Comité van Ministers (de groep van zaken Bell heeft betrekking op het burgerlijke aspect en de groep van zaken Abboud op het strafrechtelijke aspect), alsook in de laatste regeringsmededeling van oktober 2023.

Informatie over de uitvoering van deze uitspraken is beschikbaar op de website <https://hudoc.exec.coe.int>. In de desbetreffende documenten wordt beschreven hoe België bezig is met de invoering van verschillende instrumenten die gericht zijn op het verkorten van de duur van gerechtelijke procedures en het verbeteren van de werking van het gerechtelijk apparaat. Het gaat onder meer om de digitalisering van het rechtssysteem, de inspanningen om betrouwbare statistieken te ontwikkelen, de invoering en versterking van alternatieve methoden voor geschillenbeslechting, en de optimalisering van de inzet van het personeel en de middelen die hen ter beschikking worden gesteld.

België blijft zich inspannen om corruptie aan te pakken via zijn gespecialiseerde eenheden binnen de politie (Centrale Dienst voor de Bestrijding van Corruptie of CDBC) en de parketten. Op dit gebied zijn met name specifieke maatregelen genomen ter bestrijding van corruptie in verband met criminele organisaties en drugshandel. Ook blijven de Belgische autoriteiten investeren in de aanwerving van personeel.

Voor verdere vragen kunt u steeds terecht bij de Belgische overheid.

**Europees Economisch
en Sociaal Comité**

Belliardstraat 99
1040 Brussel
BELGIË

www.eesc.europa.eu

Printed by the EESC-CoR Printing and Distribution Unit, Belgium
EESC-2024-26-NL

© Europese Unie, 2024

Voor iedere vorm van gebruik of reproductie van de foto's / illustraties dient rechtsreeks
QE-09-24-174 toestemming aan de auteursrechthebbende(n) te worden gevraagd.

Bureau voor publicaties
van de Europese Unie

Print
QE-09-24-174-NL-C
ISBN 978-92-830-6467-1
doi:10.2864/40891
PDF
QE-09-24-174-NL-N
ISBN 978-92-830-6469-5
doi:10.2864/344729

NL